

Van kijken naar beschouwen, Driehoek van Van de Waal biedt houvast

In eerste instantie is een kunstwerk een afbeelding, een nabootsing van de zintuiglijke werkelijkheid. Wiens werkelijkheid?

Je kunt je afvragen: schildert de kunstenaar wat hij ziet, of ziet hij wat hij schildert? En aanschouw je als kijker de werkelijkheid zoals die (bedoeld) is weergegeven of een interpretatie op basis van je beleving en vertrouwdheid met kunst?

Kunst is een complex iets!

Kunst maken en naar kunst kijken: beide zijn dynamisch, onderdeel van een proces, onderwerp van handelen; voor, tijdens en na 'gebeurt er van alles'.

Een afbeelding is een selectieve weergave van een selectief en subjectief gekleurde waarneming. Zowel aan de zijde van de maker als aan die van de kijker. In die zin verschuift het perspectief en is een kunstwerk maken en beschouwen geen statisch gegeven.

In hoeverre vullen bepaalde gezichtspunten elkaar aan en complementeren zij elkaar?

Driehoek van Van de Waal

Een handig hulpmiddel om een afbeelding 'te lezen' vormt de driehoek van Van der Waal. Gevormd door een driehoek, waarbij de hoeken staan voor vorm-elementen, functie-elementen en inhoud-elementen.

In eerste instantie vormen deze tezamen binnen de driehoek de afbeelding; zij vormen daarin één geheel in de beleving en staan alle, ieder voor zich in relatie tot de buitenwereld, de wereld om de driehoek / de afbeelding heen.

Onderzoeken

De Driehoek van Van de Waal helpt je deze domeinen methodisch te onderzoeken. Met de driehoek, de binnenruimte, buitenruimte en de drie hoeken als vertrekpunten, kan de verkenning worden gedaan vanuit een viertal startvragen:

- inhoud: wat is uitgebeeld?
- vorm: hoe is het uitgebeeld?
- functie: waarvoor is het onderwerp gekozen en op deze wijze gemaakt?
- context: welke informatie is er (te achterhalen), wat bijdraagt aan begrip voor wat de maker voor ogen staat en 'wie' de maker is.

De informatie is relevant voor zover die helpt om beter te kijken en te duiden. Deze zie je vaak niet, maar klinkt mee in de beleving.

Bevraagde werkelijkheid

Hoe benadert de kunstenaar de werkelijkheid?

- Wie is hij of zij?
- Waarom heeft de maker de afbeelding gemaakt? Voor wie en in opdracht van wie?
- Welke bedoeling heeft de opdrachtgever? Wat is de opdracht en wie is de opdrachtgever? Bekendheid daarvan kan veel licht werpen op het doel, de functie van de voorstelling. Wat wil de opdrachtgever bereiken? Hoe heeft dit invloed op 'het pakket van eisen', de weergave van de inhoud en de gekozen vorm en setting.
- Welke bedoeling heeft de maker met de afbeelding? Wat is de relatie van de maker met de afbeelding – het afgebeelde?
- Welke beeldelementen kiest de kunstenaar? Wat heeft vorm gekregen en waarom? Waarom deze (en waarom andere eventueel bewust niet)?
- Beïnvloeden zijn (voor)opvattingen het werk? Hoe werkt 'de persoonlijkheid van de kunstenaar' door in zijn / haar waarneming, in zijn / haar inkleuring? Wat is af te leiden uit eerdere werken?
- Hoe beïnvloedt de gemoedstoestand van de maker 'het zien'?
- Naar welke traditie maakt de maker het werk? Welke techniek past hij toe of kan deze toepassen gezien de technische opties in een bepaalde tijd? Welke stijl past hij toe en waarom? Hoe verhoudt het werk zich tot eerdere kunstenaars en tijdgenoten? Werkt zijn kennis en kunde en de ideeën over kunst door in het werk en hoe dan?

- Het werk is in een bepaalde tijd en bepaalde ruimte gemaakt: welke waarden en normen spelen een rol, welke gewoonten en symbolen? Wat of welk attribuut staat in welke tijd als symbool? Hoe is de relatie van de afbeelding in relatie tot de kunsthistorische, maatschappelijke, politieke, culturele en sociale context? Hoe werkt het tijdsbeeld door in de afbeelding?

Dit alles vertaalt zich in de vorm, inhoud en functie / doelstelling. Een vertaling van elkaar beïnvloedende keuzen.

Hoe benadert de kijker de afbeelding?

In welke context kom je met de afbeelding in contact? Zie je wat je ziet of zie je wat je kunt plaatsen en (her)kent? Als kijker kijk je met je eigen zintuigen, vanuit je eigen opvattingen, begrip en wetenschap, gemoedstoestand en mate van bekendheid met kunst.

Kijken met je ogen, zien met je hart, begrijpen met je verstand.

Pendelen

Kijken en interpreteren is dynamisch, een proces van preciseren en bijstellen. Een continu schakelen tussen inhoud, vorm en functie. Richt je de focus op één van deze elementen, dan wordt ook de waarneming van de andere elementen daarmee beïnvloed. De inhoud komt tot uitdrukking door de waarneembare vorm die is toegepast. Eénzelfde inhoud (boodschap) kan via verschillende toepassingsvormen worden verbeeld en levert daarmee verschillende voorstellingen op. De kennis die je hebt verworven beïnvloedt wat en hoe je de inhoud, vorm en functie waarneemt. De context van de geschiedenis mengt zich met de context van het moment en de specifieke waarnemer. De context specificeert de keuzen, die zowel de maker als de beschouwer maken!

Het geheel is meer dan de som der delen

Betrek functie, inhoud en vorm op elkaar; ook wanneer een voorstelling open en / of meerduidig is en onduidelijk lijkt wat er aan de orde wordt gesteld. In beeldende kunst doet de maker bewust een beroep op het vermogen om in 'iets', iets anders te zien. Een afbeelding is meer dan het geheel van penseelstreken en lijnen. De afbeelding overstijgt de inhoud in relatie tot wat de maker laat zien (en blijft niet beperkt tot hetgeen zich bevindt in de inkadering). Echter een waarneming zit niet in je hoofd. Deze is zichtbaar! Te bekijken. Neem in de aanschouwing het oeuvre van de maker mee, van tijdgenoten met andere typen kunstwerken. Wat behoort tot een repertoire, wat is het unieke in de afbeelding? Zo vormt zich een beeld van de wisselwerking tussen wat zich binnen en wat zich rondom de driehoek beweegt.

Hoe meer je alle elementen van de Driehoek, de afbeelding uiteenrafelt, hoe meer je weet, hoe meer je ziet, hoe anders je ziet.
